

Giuseppe Capriotti – Francesca Casamassima

Hermafrodit i Ifija: tekst i slike iz dva Ovidijeva mita koji vizualiziraju interseksualnost u ranom modernom dobu

Moderno doba često koristi grčke mitove i njihove figurativne prikaze za ilustraciju modela moći, rodoslovlja i dinastičkih prava te legitimizaciju ponašanja koja su smatrana društveno neprihvatljivima. Ponaprije se humanisti, umjetnici i njihovi pokrovitelji pozivaju na mitove koji uključuju homoseksualnu ljubav između bogova i junaka, poput one Zeusa i Ganimeda, Apolona i Hijacinta ili Apolona i Kiparisa, kako bi opravdali i, u određenom smislu, oplemenili osjećaje koje je društvo odbacilo. Slično tome, Ovidijev mit o Hermafroditu i Ifiji također se bavi temom neprilične ljubavi. Koristeći sadašnju terminologiju, možemo reći da oni postavljaju temelje interseksualnosti i transeksualnosti. U tradiciji vernakularnih prijevoda i prijepisa Ovidijevih *Metamorfoza*, mit o Hermafroditu ima ambivalentnu interpretaciju, i pozitivnu i negativnu. Pojavljuje se kao metafora božanskog savršenstva (koja kombinira muževnost i ženstvenost) ali i kao primjer feminiziranog muškarca. U slikama koje ilustriraju ovaj Ovidijev mit – u iluminiranim rukopisima, tiskanim tekstovima i modernim slikama – prikazivanja hermafroditizma, odnosno spajanja dvaju spolova, gotovo da i nema; umjesto toga zastupljen je erotski zagrljaj Hermafrodita i Salmakide, koji su prikazani u svom izvornom muškom, odnosno ženskom obliku. Suprotno antičkoj tradiciji, koja poznaje brojne primjere skulptura Hermafrodita s muškim i ženskim spolnim atributima, moderna ikonografska tradicija izbjegava vizualizaciju onoga što uznemiruje i daje prednost prikazu heteroseksualnog susreta, ponekad toliko eksplicitnog da podliježe cenzuri (kao na primjer u brojnim kopijama *Transformacija* Ludovica Dolcea). Ikonografska i tekstualna tradicija, stoga, slijede dva različita razvojna puta. Iako je ovaj mit bio popularan u likovnim umjetnostima već u klasičnom razdoblju, isto se ne odnosi na priču o Ifiji i Janti, čiji ikonografski prikaz (u grčkom i latinskom kontekstu) gotovo da i ne postoji. Slabo je poznat i u modernome dobu, i pojavljuje se tek u iluminiranim rukopisima *Ovidea Moraliséa*, a kasnije i u vernakularnim izdanjima Ovidijevih *Metamorfoza*. Spomenuti se prikazi odnose na nekoliko kanonskih epizoda, uvijek izostavljajući prikazivanje dvaju ženskih likova prije braka, dok je Ifija još uvijek bila djevojka. Alegorijski komentar koji prati Ovidijeve vulgarizme ima negativne konotacije u identifikaciji Ifije kao mladog muškarca, čija je seksualna orijentacija „ispravljena“ zahvaljujući bračnoj instituciji. Ovo objašnjenje omogućilo je da se priča vrati u sferu mogućeg. Zapravo se u moder-